

Irena Smetáčková, Petr Pavlík, Kateřina Kolářová:

**SEXUÁLNÍ OBTĚŽOVÁNÍ NA VYSOKÝCH ŠKOLÁCH:
PROČ VZNIKÁ, JAK SE PROJEVUJE, CO LZE PROTI
NĚMU DĚLAT: PŘÍRUČKA PRO VEDENÍ VYSOKÝCH
ŠKOL A VYUČJÍCÍ.**

Praha, Fakulta humanitních studií UK v Praze 2009, 54 s.
ISBN 978-80-87398-02-9.

Cílem této práce je poskytnout vysokým školám návod k řešení problematiky sexuálního obtěžování. Ačkoliv nelze autorům upřít snahu vyrovnat se s tímto komplikovaným úkolem, musím konstatovat, že text nechává mnoho nezodpovězených otázek a mnohdy má k praktické využitelnosti velmi daleko. Pozoruhodný rysem prolínajícím se celým textem je ignorování českých právních norem týkajících se sexuálního obtěžování. Je zde sice zmíněn antidiskriminační zákon, avšak bez uvedení jakýchkoliv detailů je ihned zavržen s ohledem na obtížnou vymahatelnost práva v České republice. Práce sice obsahuje kapitolu na téma sexuální nátlak, ale naprosto pomíjí fakt, že trestní zákoník zná stejnojmenný trestný čin. V tomto případě je jistou omluvou, že nový trestní zákoník vstoupil v platnost až 1. 1. 2010, ale na druhé straně veřejná diskuse o jeho obsahu probíhala již několik let. Autor a autorky se patrně domnívají, že řešení všech případů sexuálního obtěžování výhradně na akademické půdě může zcela obejít a nahradit český právní systém. Tento způsob uvažování může být mnohdy velmi výhodný pro pachatele, neboť za trestný čin sexuálního nátlaku hrozí až čtyři roky vězení, zatímco akademické orgány mohou udělit tresty mnohem méně citelné.

Ať už bude ale rozhodování příslušných akademických orgánů výhodné pro jakoukoliv stranu, nejedná se o kroky, které by nepodléhaly českému právnímu řádu. Jakákoliv rozhodnutí takových orgánů totiž mohou být napadena před nezávislými soudy. Bylo by tedy nanejvýš vhodné, aby lidé, kteří o této problematice uvažují, byli seznámeni alespoň se základními právními fakty. Bude-li docházet k tomu, že rozhodnutí vysokých škol ve věcech sexuálního obtěžování budou shledávány soudy jako neodůvodněné, tak to může nenávratně poškodit jejich důvěryhodnost. Dojde-li například k tomu, že někdo bude shledán vinným a exemplárně potrestán, aby později soud rozhodl, že mu přísluší omluva a odškodnění, pak je zřejmé, že to prevenci sexuálního obtěžování neprospěje.

Zvláštní pozornost bych chtěla věnovat kapitole 4.4. Konsenzuální vztahy mezi vyučujícími a studujícími. Autor

a autorky zde varují před riziky vyplývajícími z takových vztahů a nabádají k jejich regulaci, přičemž uvádějí různé možnosti, jak by měla taková regulace vypadat. Nabízejí tu analogii mezi psychoterapeutickým vztahem a vztahem pedagogickým, kterou však nijak nerozvádějí, což je podle mého názoru škoda, neboť zde kromě podobností existují také značné rozdíly. Souhlasím s autorem a s autorkami, že tyto vztahy sebou nesou zvýšená rizika pro obě strany. Zároveň ale se ale domnívám, že je třeba také přihlížet k právu na soukromý život.

Regulace konsenzuální vztahů mezi dospělými lidmi vedla k celé řadě bezpráví a měla většinou velmi sporné výsledky. Velkou tradici mají v tomto směru Spojené státy americké, kde pod vlivem puritánské tradice byla vždy velká tendence ke kontrole nad sexuálním chováním. Ráda bych připomněla případ Johna B. Watsona, zakladatele behaviorismu a jednoho z nejvýznamnějších psychologů dvacátého století, který byl v roce 1920 vyhozen z Univerzity Johna Hopkinse, protože navázal konsenzuální vztah se svou asistentkou. Ani novější doba neskýtá právě uspokojivé případy. Případ Clinton-Lewinská, který otrásl americkou politickou scénou v devadesátých letech, ukázal, jak problematické může podobné vyšetřování být a jak je velmi dobře možné ho využít jako nástroj politického boje. Tento mediálně sledovaný případ ale také upozornil na to, jak nejednoznačné jsou definice sexuálního chování. V závěrečné fázi této aféry se totiž jako klíčová ukázala debata o tom, co je pohlavní styk. Autor a autorky příručky operují s pojmem milenecký vztah, aniž by jej definovali. Zřejmě se domnívají, že se jedná o jasný pojem, avšak ve skutečnosti jde o velmi komplikovaný sociální konstrukt, jehož hranice mohou být chápány velmi různě.

Když pominu tyto celkové pochybnosti o smyslu regulace sexuálních vztahů mezi dospělými lidmi, tak samozřejmě vyvstávají i praktické otázky, na které autorský tým nedává odpověď. Je tu například otázka studentů doktorských studijních programů. Tyto osoby mají sice status studenta, ale zároveň

obvykle vykonávají i pedagogickou činnost. Je tedy otázkou, zda by potom neměli být považováni za separátní skupinu, které by byly zapovězeny vztahy se studenty bakalářského a magisterského studia na straně jedné a pedagogy na straně druhé.

Text bohužel trpí nedostatkem jasného definování předpokládané dobré praxe. Definování sexuálního chování může být opravdu seriózní problém a opomíjení těchto otázek není rozhodně na místě. Autor a autorky varují před vytváření komisí k řešení sexuálního obtěžování ad hoc. Já bych ale především chtěla varovat před vytvářením pojmů ad hoc. Domnívám se, že jev autory označený jako okukování existuje a lze ho nějak vnímat. Problém je v tom, jak ho definovat nějakým způsobem, který by ho umožnil zhodnotit ze stra-

ny komise zabývající se sexuálním obtěžováním. Měl by být kladen důraz na tělesnou zónu nebo spíše na čas? Jen obtížně si totiž umím představit, jak by ex post posuzovala, zda se jednalo o „normální pohled“ či o „okukování“ se sexuálním podtextem.

Všechny výše uvedené problémy rozhodně nejsou důvodem přestat se zabývat problematikou sexuálního obtěžování. Je ale nutné zvážit širší aspekty problematiky včetně aspektů právních, což autor a autorky neučinili. Lze tedy jen doufat, že příští podobná publikace půjde více do hloubky a bude se více dotýkat praktických aspektů problematiky.

Olga Pechová

Kateřina Šaldová, Barbora Tupá, Marta Vohlídalová:

SEXUÁLNÍ OBTĚŽOVÁNÍ VE VYSOKOŠKOLSKÉM PROSTŘEDÍ.

Praha, Sociologický ústav AV ČR 2009, 70 s.
ISBN 978-80-7330-178-1.

Publikace přináší první výzkum dotýkající se sexuálního obtěžování na českých vysokých školách. Je nutno říci, že sexuální obtěžování chápou autorky značně široce a zahrnují mezi něj: zesměšňující a urážlivé poznámky o mužích a ženách, okukování, sexuálně laděné vtípy a příběhy, zvýhodnění podle pohlaví, znevýhodnění podle pohlaví, komentování vzhledu, pozvání na soukromou schůzku, dotýkání nebo narušení soukromého prostoru, lechtivé učební materiály, snahu o navázání intimního vztahu, rozhovor o sexuálně laděných tématech, nabídka výhod za intimní sblížení a sexuální sblížení kvůli výhodám nebo pod pohrůzkou.

První částí výzkumu bylo dotazníkové šetření na souboru 700 studentů v rámci jedné nejmenované fakulty pražské vysoké školy, přičemž dotazy byly směřovány na zkušenosti s různými formami sexuálního obtěžování, vnímání sexuálního obtěžování, informovanost o problematice a možnostech jejího řešení. Zhruba 67 % respondentů uvedlo, že se setkalo s některým z výše uvedených jevů, přičemž nejčastěji se jednalo o zesměšňující a urážlivé poznámky o mužích a ženách. Výzkum přinesl řadu zajímavých zjištění, které jsou ovšem někdy v rozporu s názory prezentovanými autorkami. Ty v úvodu prezentují sexuální obtěžování primárně jako

projev patriarchálního systému vedoucí k uplatňování dominance mužů nad ženami. Zároveň se ale ukazuje, že dívky uvádějí statisticky významně častěji, než chlapci, že byly kvůli svému pohlaví zvýhodněny (zvýhodněno se cítí 14 % studentů a 21 % studentek). Naopak chlapci se statisticky významně častěji cítí znevýhodňováni na základě svého pohlaví (znevýhodněno se cítí 20 % studentů a 16 % studentek), což výše uvedený předpoklad staví na hlavu. Je škoda, že se autorky nepokusily tuto skutečnost nějak interpretovat. Ne všechny otázky byly také dostatečně jasné. Na otázku „Okukovali Vás někdy vyučující?“ odpovědělo kladně 28,4 % studentek a 13,2 % studentů. Pojem ale natolik vágní, že bylo zapotřebí důkladně analyzovat, co tím jednotliví respondenti rozuměli.

Jelikož učím na univerzitě předměty týkající se genderu a sexuality, tak jsem se také nemohla nepozastavit nad textem následující otázky: „Používali někdy vyučující lechtivé učební materiály (obrázky, texty a videa apod.), které měly sexuální podtext?“ Pozitivní odpověď byla považována za symptom sexuálního obtěžování. Dovolila bych se podotknout, že často využívám studijní materiály s explicitně sexuálními tématy. Pravděpodobně by některé studijní materiály mohly být ozna-